

زبان از یاد رفته

درک و تعبیر روایا
داستانهای کودکان
اساطیر

چاپ یازدهم

اریک فروم

ترجمه دکتر ابراهیم امانت

درباره نویسنده

اریک فروم^۱ روانکاو و اندیشنده معروف آلمانی - آمریکائی، به سال ۱۹۰۰ در شهر فرانکفورت متولد شده و تحصیلات خویش را در رشته جامعه‌شناسی و روانشناسی در دانشگاه‌های هایدلبرگ، فرانکفورت و مونیخ به پایان رسانیده است. سپس در مؤسسه روانکاوی برلین به تحصیل درباره روانکاوی پرداخته و از سال ۱۹۲۵ به بعد قسمت اعظم وقت و انرژی خود را به عنوان روانشناس مشاور برای پژوهش در نظریه‌های روانشناسی صرف کرده است. او که پیش از دومین جنگ جهانی به تبعیت کشور آمریکا درآمده است، در دانشگاه کلمبیا، کالج بنینگتن^۲ و مؤسسه روانپزشکی ویلیام الانسن وایت^۳ و نیز در مدرسه تحقیقات اجتماعی^۴ دانشگاه ملی مکزیکو و در دانشگاه ییل^۵ سمت استادی داشته است.

کتابهای معروف وی عبارتند از:

«گریز از آزادی»، «انسان برای خود»، «روانکاوی و دین»، «زبان از یاد رفته»، «جامعه سالم»، «هنر عشق ورزیدن»، «رسالت زیگموند فروید»، «آئین زن - بودا و روانکاوی»، «آیا انسان پیروز خواهد شد؟»، «برداشت مارکس از انسان»، «در آن سوی زنجیرهای پندار»، «جزم اندیشی مسیحی»، «قلب انسان» و «شما باید به خدایان مانید».

1- Erich Fromm

2- Bennington College

3- William Alanson White Institute

4- The New School for Social Research

5- Yale

پیشگفتار

این کتاب بر مبنای سخنرانیهایی که طی یک دوره مقدماتی برای دانشجویان عالی مؤسسه روانپزشکی ویلیام وایت^۱ و نیز دانشجویان بنیگتن ادا کرده بودم تنظیم شده است، ولی علاوه بر دانشجویان روانپزشکی و روانشناسی مردم عادی نیز می‌توانند از آن استفاده کنند. همانطور که در زیر عنوان کتاب ذکر شده است بحث ما مقدمه‌ای است در درک و فهم زبان سمبولیک، و به همین دلیل در مورد بسیاری از مسائل پیچیده و مشکل این رشته که توضیح آن از حوصله یک کتاب مقدماتی خارج است سکوت کرده‌ام. مثلاً نظریه فروید را صرفاً در سطح کتاب «تعبیر رؤیا»^۲ مورد بحث قرار داده‌ام و به مفاهیم مشکلتتری که در نوشته‌های بعدی او مطرح شده است توجهی نکرده‌ام؛ همچنین از شرح و توصیف آن دسته از وجوه زبان سمبولیک که گرچه برای درک کامل مسائل مطرح شده لازمند، ولی مستلزم اطلاعات بیشتری از آنچه در صفحات این کتاب کوشش شده است بیان شود هستند، صرفنظر کرده‌ام و قصد دارم این مسائل را در جلد دوم کتاب که بعدها منتشر خواهد شد مورد مطالعه قرار دهم. به جای استفاده از واژه تعبیر رؤیا که عموماً مورد استفاده قرار می‌گیرد عمداً واژه درک رؤیا را به کار برده‌ام. چون همانطور که در صفحات کتاب نشان خواهم داد زبان سمبولیک زبانی است مستقل و شاید بتوان آن را تنها زبان جهانی و همگانی نژاد انسان تلقی کرد، پس بدین ترتیب وظیفه ما تعبیر و یا ترجمه این زبان به عنوان یک دسته علائم سری و مصنوعی نیست بلکه باید سعی کنیم در واقع آن را فراگیریم. به عقیده من درک زبان سمبولیک برای هرکس که مایل به شناختن خود باشد لازم است و نمی‌توان آن را فقط برای کسانی که به روان درمانی امراض روحی می‌پردازند قابل استفاده دانست و به همین دلیل فکر

1- William White Institute of Psychiatry

2- Interpretation of Dreams

می‌کنم زبان سمبولیک را نیز مانند «زبانهای خارجی» دیگر باید در دبیرستانها و دانشگاهها تدریس کنند. یکی از دلایل نوشتن این کتاب یاری به تحقق همین فکر است.

از دکتر ادوارد اس. توبر^۱ که نسخه دست‌نوشته کتاب را مطالعه کرده و با انتقادات و پیشنهادهای بجای خود مرا راهنمایی کرده‌اند و نیز از دکتر روت.ان.انشن^۲ تنظیم‌کننده کتاب «وظیفه و سرنوشت خانواده»^۳ و برادران هارپر^۴ (ناشرین کتاب) که به من اجازه داده‌اند مقاله خودم را درباره «اسطوره و عقده اودیپ»^۵ در کتاب حاضر نقل کنم بسیار متشکرم. همچنین از ناشرینی که اجازه داده‌اند قسمتهای نسبتاً مفصلی از انتشارات ایشان را مورد استفاده قرار دهم تشکر می‌کنم.

1- Dr. Edward S. Tauber

2- Dr. Ruth N. Anshen

3- The Family, Its Function and Destiny

4- Harper Brothers

5- The Oedipus Myth and the Oedipus Complex

مقدمه

اگر قابلیت اعجاب انسان را سرآغاز دانش او تلقی کنیم، تعریف غم‌انگیزی برای دانش بشر امروزی به دست می‌آید. چون هر قدر سطح سواد، اطلاعات عمومی و تعلیم و تربیت جهانی را بالا و رضایتبخش تلقی کنیم، اذعان به یک نکته لازم است و آن اینکه متأسفانه امروز انسان قابلیت اعجاب و حس استفهام خویش را از دست داده است. این روزها چنان تصور می‌رود که پرده از همه مجهولات علمی برداشته شده است، و اگر خود ما جواب مشکلی را ندانیم حتماً متخصصی وجود دارد که کارش این است که آنچه را ما نمی‌دانیم به خوبی می‌داند. برآستی سؤال کردن و اقرار به ندانستن، امری کاملاً خجالت‌آور تلقی شده و دلیلی بر حقارت عقلی انسان به شمار می‌رود. حتی کودکان امروزی نیز کمتر در شگفت می‌شوند، یا لاقلاً می‌کوشند اعجاب خویش را از انظار دیگران مخفی کنند. هر قدر بر سن ما افزوده می‌شود به همان نسبت از درجه قابلیت در شگفت شدنمان کاسته می‌گردد و به نظرمان بسیار مهم می‌آید که جواب صحیح هر مشکلی را در دست داشته باشیم. سؤال صحیح را پرسیدن، در مقایسه بی‌اهمیت در نظر گرفته می‌شود.

همین طرز فکر باعث شده است که یکی از مبهم‌ترین و غامض‌ترین پدیده‌های حیاتی یعنی «رؤیا» را نادیده گرفته و در مورد آن دچار اعجاب و یا استفهام نشویم. رؤیا برای همه ما وجود دارد و گواينکه هیچکدام آن را درک نمی‌کنیم معهدا رفتارمان طوری است که گویی در هنگام خواب هیچ واقعه‌ی عجیب و جالبی بر ایمان روی نداده باشد. واقعه‌ای که حداقل در مقایسه با فعالیت روانی ارادی و منطقی ما در هنگام بیداری کاملاً عجیب به نظر می‌رسد.

در هنگام بیداری همه فعال هستیم، با پیروی از منطق مشتاقانه سعی می‌کنیم خواسته‌های خود را تأمین کنیم و آماده‌ایم خویشتن را در برابر حملات خارجی حفظ کنیم. کار می‌کنیم، مشاهده می‌کنیم، اشیاء خارجی را احتمالاً نه آنچنان که هستند بلکه لااقل به طریقی که استفاده می‌شوند، می‌بینیم. با اینهمه، قدرت تخیل و تصور خویش را از دست داده‌ایم. بندرت - بجز در مورد کودکان و شعرا - نیروی تصور ما پا را از تقلید یا تکرار داستانها و وقایعی که بخشی از تجربه فعلی خودمان هستند، فراتر می‌نهد. در کار خود موفق ولی تا اندازه‌ای بیروح و کدر هستیم. دامنه‌ی مشاهدات روزمره‌ی خویش را «واقعیت» تلقی می‌کنیم و از «واقع‌بینی» زیرکی خود در بکار بردن آن احساس غرور می‌کنیم. هنگامی که به خواب می‌رویم چشممان به دنیای دیگری باز می‌شود: دنیای رؤیاها. در اینجا داستانهایی می‌سازیم که هیچگاه اتفاق نیفتاده و گاهی سابقه‌ای از آنها نیز در واقعیت وجود ندارد. گاه خود را به صورت یک قهرمان و گاه به صورت شخصی شریر و بد ذات مشاهده می‌کنیم؛ گاه زیباترین صحنه‌ها به نظرمان رسیده ما را به شدت خوشحال می‌کند و گاه کابوس وجودمان را به اعماق درّه‌های وحشت پرتاب می‌کند. ولی در

رؤیا هر نقشی بازی کنیم، می‌دانیم که نویسنده داستان و تنظیم‌کننده صحنه‌های آن جز خود ما کسی نیست. آخر این رؤیای خود «ما»ست. بیشتر رؤیاهای ما یک صفت مشترک دارند و آن اینکه از قوانین منطقی هنگام بیداری پیروی نمی‌کنند. مقولات زمان و مکان در رؤیا نادیده گرفته می‌شوند. مردمانی را زنده می‌بینیم که سالها قبل مرده‌اند، وقایعی را که مدتها پیش اتفاق افتاده است در زمان حال تماشا می‌کنیم، یا دو واقعه را می‌بینیم که همزمان رخ می‌دهند در حالیکه در عالم واقعیت امکان بروز همزمان آنها به هیچ وجه وجود ندارد. به قوانین مربوط به فضا نیز اهمیتی نمی‌دهیم و در یک لحظه قادریم مسافتات بعید بپیماییم، یا در آن واحد در دو نقطه جداگانه حاضر شویم و یا دو شخص مختلف را با یکدیگر در آمیزیم. تبدیل شخصی به شخص دیگر به طرز ناگهان برایمان ممکن است. در حقیقت در رؤیاهای خود، دنیایی می‌سازیم که در آن عوامل محدود کننده فعالیت‌های جسم ما یعنی زمان و مکان، قدرت خود را از دست داده‌اند.

نکته عجیب دیگری که درباره رؤیا می‌توان ذکر کرد فکر کردن ما به وقایع و یا اشخاصی است که سالها از صحنه فکرمان به دور بوده‌اند و در هنگام بیداری هرگز قادر به یادآوریشان نمی‌بودیم، ما در خواب ناگهان اینها را به شکلی آشنا می‌بینیم و گویی بارها درباره ایشان اندیشیده بودیم. مخزن عظیم تجربیات و خاطرات که در روز از وجود آن بی‌اطلاعیم، به نظر می‌رسد که در هنگام خواب برای استفاده ما باز شده باشد.

با اینهمه به رغم چگونگیهای عجیبی که ذکر شد رؤیاهای ما واقعی به نظر می‌رسند و در هنگام مشاهده آن فرقی بین تجربیات

کتابهایی که انتشارات خوارزم - فیروزه از آرکای هر روز منتشر کرده است

زبان از یاد رفته	ترجمه دکتر ارواحی امامت
بحران روانکاوی	ترجمه دکتر میرزوی
داشتن یا بودن	ترجمه دکتر میرزوی
آیا انسان پیروز خواهد شد؟	ترجمه مرتضی الله فولادوند
هتر عشق ورزیدن	ترجمه پوری سلطانی
انقلاب امید	ترجمه محسنه وصالگر
بنام زندگی	ترجمه دکتر میرزوی
گریز از آزادی	ترجمه مرتضی الله فولادوند
جزم اندیشی مسیحی	ترجمه منصور گوهرزی
فراسوی زنجیرهای بتدار	ترجمه دکتر مهرداد درگت
روانکاوی و دین	ترجمه آریس نظریان

ISBN 964-6542-04-2

9 789646 542044

انتشارات خوارزم